

caties naar voren getreden is als een uitstekend kenner van Schilder en van het hele gereformeerde leven in de eerste helft van deze eeuw, heeft dit deel op lofwaardige wijze verzorgd. De aantekeningen van zijn hand zijn to the point, helpend, precies 'op maat'; ze geven niet te weinig en evenmin te veel. Wie dit deel doorneemt, leert Schilder kennen, precies zoals hij werkte en streed. Het bestek van deze recensie laat het niet toe breder op de inhoud van dit deel in te gaan. Alleen deze observatie: Het heeft mij getroffen, hoezeer de nationaal-politieke strijd en de binnenkerkelijke strijd bij Schilder vervlochten zijn.

We hopen, dat de volgende delen voorspoedig en spoedig tot stand zullen komen. Het geheel zal een onmisbare bron vormen voor de bestudering van deze theoloog, die geschiedenis maakte. Dat de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek deze uitgave subsidieert, is een indicatie van het belang ervan.

Jan Veenhof

¶ **Wouter Smit, *De islam binnen de horizon. Een missiologische studie over de benadering van de islam door vier Nederlandse zendingscorporaties (1797-1951)*. Mission nr. 11, Zoetermeer 1995, 311 blz., ISBN 90-239-1481-3, f 49,90.**

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid voorziet, dat de islam omstreeks 2020 de tweede godsdienstige stroming van Nederland zal zijn. Vooral door de komst van gastarbeiders en asielzoekers ligt deze godsdienst reeds nu binnen onze horizon. Dagelijks worden wij met islamieten geconfronteerd. De vraag wordt steeds meer actueel: hoe beschouwen wij deze godsdienst en hoe gaan wij met zijn aanhangers om? Deze vraag heeft ook een historische component. Er verschijnt vrij veel literatuur over de benadering van de islam en zijn aanhangers in het verleden. P. Sj. van Koningsveld besprak de opvattingen van Nederlandse protestantse theologen over deze godsdienst (1978),

terwijl K.A. Steenbrink beschreef hoe de islam werd bekeken door koloniale Nederlanders (1991).

Het is geen wonder, dat na de kolonialen en de theologen ook de zendingsverenigingen en zendingen voorwerp zijn geworden van een dergelijk historisch onderzoek. In 1995 promoveerde de gemeentepredikant Wouter Smit bij prof. dr. J.A.B. Jongeneel aan de rijksuniversiteit Utrecht op een missiologische studie betreffende de wijze, waarop de Nederlandse zending de islam en zijn aanhangers heeft benaderd in de periode 1797-1951. Hierbij beperkt hij zich tot vier Nederlandse zendingscorporaties, namelijk het in 1797 gestichte Nederlands Zendelinggenootschap (NZG) en de omstreeks het midden van de vorige eeuw onder invloed van het Reveil opgerichte nieuwe verenigingen: het Java-Comité, de Nederlandse Zendingsvereniging (NZV) en de Utrechtse Zendingsvereniging (UZV). De keuze van deze verenigingen werd bepaald door het feit, dat zij aan het begin van deze eeuw tot vergaande samenwerking kwamen als Samenwerkende Zendingscorporaties en dat hun arbeid in 1951 door de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk is overgenomen. De vraag is: Hoe hebben deze voorlopers van de huidige Raad voor de Zending de islam en de moslims beoordeeld? Welke gevolgen heeft deze beoordeling voor de keuze van het zendingsterrein gehad? Wilde men in Indonesië de islamieten benaderen of was men er meer op uit hen voor te zijn in niet-islamitische gebieden? En als men islamieten benaderde, hoe deed men dit dan? Op een agressieve antithetische wijze of in een open en eerlijk gesprek?

Zoals we dat van dissertaties onder leiding van Jongeneel gewend zijn, wordt zeer systematisch te werk gegaan. Na een beknopte schets van de geschiedenis en het karakter van genoemde verenigingen wordt de behandelde periode in drie tijdvakken verdeeld (1797-1848; 1848-1917; 1917-1951) en per organisatie de benadering van de islam beschreven. In ieder hoofdstuk komen dezelfde vragen aan de orde: De bestudering van de islam aan de zendingsopleiding en binnen de vereniging, de benadering van de islam door het bestuur bij de keuze van methoden en zendingsterreinen en de benade-